

© Slavistický kabinet SAV 2003

VEDECKÝ REDAKTOR A EDITOR:

PhDr. Peter Žeňuch, CSc.

RECENZENTI:

Doc. PhDr. Daniel Škovicra, PhD.

PhDr. Mojmir Benža, CSc.

Publikácia vznikla s finančným príspevom
Spoločnosti autorov vedeckej a odbornej literatúry

ISBN 80-968971-0-1
EAN 9788096897100

OBSAH

Predslov (Peter Žeňuch)	9
Laudatio (Štefan Lipták)	11
HANS ROTHE	
Zitate aus dem Alten im Neuen Testament der slovakischen Kamaldulenser Bibel	12
ELENA KRASNOVSKÁ	
Hláskoslovná nárečová báza jazyk Kamaldulskej Biblie	23
JANA SKLADANÁ	
Preklad frazeológie v Kamaldulskej Biblii	37
MARK R. LAUERSDORF	
Protestant Language Use in 17th Century Slovakia in a Diglossia Framework	49
IVOR RIPKA	
Jazykové kontakty a interferencie z aspektu dialektológie	61
PÉTER KIRÁLY	
K otázke niektorých maďarizmov v slovenčine	68
VINCENT BLANÁR	
Slovesá <i>liat'</i> a <i>sypat'</i> v slovanských jazykoch	76
ВЕРА ФРАНЧУК	
Динамика глаголов со значением «совещаться» в восточнославянских языках	84
НАТАЛІЯ ДЗЕНДЗЕЛІВСЬКА	
Словацьке <i>bradlo</i> і його слов'янські відповідники	90
ANTON HAVOVŠTIAK	
Názvy niektorých pokrmov v slovenčine a slovanských jazykoch	98
PAVOL ŽIGO	
Pôvod názvov Bratislava – Braslavespurch / Preßburg (Prešporok) / Pozsony	104
ADRIANA FERENČIKOVÁ	
Slová <i>pătora</i> a <i>patora</i> v slovenčine	109

LADISLAV BARTKO	
Zápas o novú spisovnú slovenčinu ako súčasť literárno- -kritickej činnosti Mikuláša Dohnányho a ostatných levošských štúrovcov	113
RUDOLF KRAJČOVIČ	
Z korešpondencie Martina Hattalu	120
MIKULÁŠ ŠTEC	
Príspevok k dejinám cirkevnej slovančiny	123
ANDREJ ŠKOVIERA	
Svätý sedmopočetník Angelár – náš neznámy apoštol	134
PETER ŽEŇUCH	
Cyrilské zápisy <i>Professio fidei</i> gréckokatolíckych kňazov Mukačevského biskupstva zo začiatku 18. storočia	142
PETER ŠOLTÉS	
K jazykovej situácii rímskokatolíckeho kléru na východnom Slovensku koncom predbernolákovského obdobia	154
CYRIL VASIE SJ	
Alexander Duchnovič a jeho <i>Liturgičeskij katechis</i> . Príspevok k menej známej stránke tvorby	168
МИЛОСАВ Ж. ЧАРКИЋ	
О неким елементима структуре хидронима у српском језику (<i>на материјалу географских текстова</i>)	175
ВЕРИЦА КОПРИВИЦА	
Творба деадјективних сустантива у чешком, словачком и српском језику. Творба суфиксацијом	187
МИЛНА РАДИЋ-ДУГОЊИЋ	
О неким обележјима прагматичког оквира парентетичких јединица у српском и руском језику	200
VERA GAŠPARIKOVÁ	
Najstaršie správy o slovenských rozprávkach v rukopisných zborníkoch 17. a 18. storočia	209
KATARÍNA ŽEŇUCHOVÁ	
Jazyková a kultúrno-historická hodnota ľudovej slovesnosti	220
LADISLAV KAČIČ	
K otázke slovenských prekladov latinských piesní v zborníkoch P. Paulina Bajana OFM	226

EVA FRIMMOVÁ	
Traktát o dobrom sudcovi; <i>Bonus index</i> v podaní slovenského humanistu Petra Fradelia	235
ANGELA ŠKOVIEROVÁ	
Pomer latinčiny a slovenčiny v kázňach Dominika Mokoša <i>Sermones panegyrico-morales</i>	243
SVORAD ZAVARSKÝ	
Vstup diela <i>Nasledovanie Krista</i> do slovenskej literatúry	251
IVO POSPIŠIL	
Jazyk literárneho diela jako axiologický nástroj: román Jurije Bondareva <i>Bermudský trojúhelník</i> (K životnímu jubileu prof. Jána Doruľu)	265
МИОДРАГ СИБИЊОВИЋ	
Јеретици у књизи Десанке Максимовић <i>Трајим помиловање</i>	279
НЕБОЈША КУЗМАНОВИЋ	
Две необјављене књиге Риста Ковијанића	289
СЛОБОДАН Ж. МАРКОВИЋ	
Међународни славистички конгреси и научни састанци – значајан вид сарадње слависта	294
VLADIMÍR GREGOR	
Roky tvrdej práce a boja v službe slovenského národa a jeho jazyka (<i>Zo štvrtstoročných spomienok</i> pri sedemdesiatke Jána Doruľu)	301
GEJZA HORÁK	
Omrinky zo životnej cesty priateľa Jána Doruľu: bratsky ladený pozdrav na sedemdesiate narodeniny	308
ANTON SEMEŠ	
Slovenčina – jazyk našich predkov	312

Autori príspevkov v abecednom poradí

Doc. PhDr. Ladislav Bartko, CSc.
Prešov
Univ. prof. PhDr. Vincent Blanár, DrSc.
Univerzita Komenského Bratislava
Prof. Dr. Miloslav Čárkič
Inštitút za srpski jezik Beograd
Доц. Др. Наталија Дзендзелевичка,
к.ф.г.
Националнији универзитет Ужгород
Prof. Dr. Milena Radić-Dugonić
Filološki fakultet Beograd
prom. fil. Adriana Ferenčíková, CSc.
Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV
Bratislava
Проф. Др. Віра Франчук, к.ф.н.
Інститут мовознавства НАНУ Київ
PhDr. Eva Frimlová, CSc.
Historický ústav SAV Bratislava
PhDr. Viera Gašparíková, DrSc.
Bratislava
Vladimír Gregor
Bratislava
PhDr. Anton Habovštiak, CSc.
Bratislava
PhDr. Gejza Horák, CSc.
Bratislava
Mgr. art. Ladislav Kačič, PhD.
Slavistický kabinet SAV Bratislava
Prof. Dr. Péter Király
ELTE Szlav Intézet Budapest
Prof. Dr. Verica Koprivica
Filološki fakultet Beograd
Univ. prof. PhDr. Rudolf Krajčovič, DrSc.
Bratislava
Doc. PhDr. Elena Krasnovská, CSc.
Slavistický kabinet SAV Bratislava
Prof. Dr. Nebojša Kuzmanović
Filozofski fakultet Novi Sad
Dr. Mark R. Lauersdorf
Dept. of Modern Languages Luther
College Decorah USA

PhDr. Štefan Lipták, CSc.
Slavistický kabinet SAV Bratislava
Prof. Dr. Slobodan Ž. Marković
Filozofski fakultet Beograd
Univ. prof. PhDr. Ivo Pospíšil, DrSc.
Masarykova univerzita Brno
Univ. prof. PhDr. Ivor Ripka, DrSc.
Fakulta humanitných a prírodných vied
Prešovskej univerzity
Prof. Dr. Hans Røthe
Patristische Kommission der Akademie
der Wissenschaften
von Nordrhein-Westfalen Bonn
Anton Semeš
Bratislava
Prof. Dr. Miodrag Sibinović
Filološki fakultet Beograd
PhDr. Jana Skladanā, CSc.
Univerzita sv. Cyrila a Metoda Trnava
Mgr. Angela Škovierová, PhD.
Slavistický kabinet SAV Bratislava
Mgr. Andrej Škoviera
Slavistický kabinet SAV Bratislava
Mgr. Peter Šoltés, PhD.
Slavistický kabinet SAV Bratislava
Univ. prof. PhDr. Mikuláš Štec, DrSc.
Pravoslávna bohoslovecká fakulta
Prešovskej univerzity
Prof. ThDr. Cyril Vasil
Pontificio Istituto Orientale Rim
Mgr. Svorad Zavarský
Slavistický kabinet SAV Bratislava
Mgr. Katarína Žeňuchová
Slavistický kabinet SAV Bratislava
PhDr. Peter Žeňuch, CSc.
Slavistický kabinet SAV Bratislava
Univ. prof. PhDr. Pavol Žigo, CSc.
Univerzita Komenského Bratislava

... videl syni swych, y synu synu swych,
až do sstwrteho pokolenā...
Yob 42,16
(Kamaldulská Biblia)

Predslov

Zborník vedeckých príspevkov *Život slova v dejinách a jazykových vzťahoch* je venovaný životnému jubileu univerzitného profesora PhDr. Jána Doruľa, DrSc. Prináša príspevky domácich a zahraničných slavistov, jazykovedcov, literárnych vedcov, folkloristov, muzikológov i historikov. Týmto tematicky široko koncipovaným zborníkom vedeckých príspevkov jeho dlhoroční priatelia, spolupracovníci i priaznivci vyslovujú svoje hlboké uznanie.

Profesor Ján Doruľa patrí k najvýznamnejším predstaviteľom slovenskej i medzinárodnej slavistiky. S jeho aktivitami sa spája dlhoročná práca na poli slavistického výskumu v oblasti slovensko-slovanských, slovensko-nemeckých, slovensko-latinských a slovensko-maďarských jazykových vzťahov. Nemalý je jeho vklad do výskumu jazyka slovenských ľudových rozprávok, ktoré sú pokladom našej jazykovo-historickej a kultúrnej tradície. Osobitne treba pripomenúť jeho prínos pri organizácii mnohých doteraz zanedbávaných slavistických výskumov na Slovensku. Svoju predstavu zhrnul v koncepcii rozvoja modernej slovenskej slavistiky a predložil ju na verejnú oponentúru v časopise *Slavica Slovaca* (1989, roč. 24, č. 3, s. 201-210).

Organizačné aktivity, predstava interdisciplinárneho slavistického bádania a účasť na tomto komplexnom výskume sa najvýraznejšie prejavila pri príprave XI. medzinárodného zjazdu slavistov, ktorý sa pod jeho vedením uskutočnil v Bratislave v roku 1993. Aktivity jubilanta v Medzinárodnom i Slovenskom komitete slavistov, predovšetkým však založenie slavistického pracoviska ako výskumného a koordinačného centra na pôde Slovenskej akadémie vied v Bratislave významnou mierou prispievajú k zviditeľňovaniu slovenského prínosu do európskej kultúry.

Slavistický výskum na Slovensku má svoju koncepciu, zameranie a svoje smerovanie. Zohráva nezastupiteľnú úlohu v interdisciplinárnom, komplexnom výskume slovensko-slovanských a slovensko-neslovanských jazykových, kultúrnych, historických, etnických, konfesionalných i literárnych vzťahov a súvislostí. K najvýznamnejším výsledkom činnosti jubilanta patria jeho vedecké monografie, štúdie a prednášky doma i na zahra-

ničných univerzitách v Bonne, Regensburgu, Viedni, Kolíne nad Rýnom, Würzburgu, Varšave, Kyjeve i Užhorode. Treba spomenúť najmä jeho knižné práce *Slováci v dejinách jazykových vzťahov* (Bratislava: Veda 1977) a *Tri kapitoly zo života slov* (Bratislava: Veda 1993), v ktorých podal súhrnný pohľad na jazykové vzťahy Slovákov a ďalších, najmä susedných etník; zdôrazňuje v nich, že novodobá spoločnosť si musí uvedomovať svoj historizmus; predovšetkým historické vedomie ako integrálnu zložku samej svojej existencie.

Vysoko treba oceniť faksimilné vydanie rukopisu prvého prekladu celej Biblie do slovenčiny, ktorá vyšla v renomovanej medzinárodnej edícii *Biblia Slavica* v Nemecku (*Slovakische Bibel der Kamaldulenser*. Band I-II. Biblia Slavica. Ed. Hans Rothe und Friedrich Scholz unter Mitwirkung von Jan Doruľa. Paderborn – München – Wien – Zürich: Ferdinand Schöningh 2002, 920 + 1063 s.). Vydanie prvého prekladu Biblie do slovenčiny dokumentuje vysokú duchovnú a jazykovú vyspelosť prostredia, v ktorom vznikol preklad plne porovnateľný s inými inojazyčnými prekladmi. Na projektoch Slavistického kabinetu SAV ochotne spolupracujú významné zahraničné pracoviská v Nemecku (*Patristische Kommission der Akademie der Wissenschaften von Nordrhein-Westfalen Bonn*), Taliansku (*Pontificio Istituto Orientale Roma*) a Ukrajine (*Ужгородський національний університет Ужгород*). Naplnenie premyslenej koncepcie a ďalší rozvoj slavistického bádania na Slovensku si nemožno predstaviť bez kontinuálneho zabezpečenia, čo nakoniec vidno v aktívnej účasti mladých vedeckých pracovníkov, žiakov a nasledovníkov.

Výskum slovensko-slovanských i slovensko-neslovanských jazykových, kultúrnych a historických vzťahov je nezanedbateľnou zložkou nášho národného, jazykového, kultúrneho a historického vývinu, lebo odkrýva historické súvislosti formovania našej národnej spolupatričnosti. Naplnenie takejto koncepcie interdisciplinárneho slavistického výskumu je nielen krédom profesora Jána Doruľu, ale je aj v súlade s potrebami slovenského spoločenstva i súčasného vedeckého bádania.

PhDr. Peter Žeňuch, CSc.

Laudatio

Pracovníci Slavistického kabinetu Slovenskej akadémie vied spolu s ďalšími kolegami, symaptizantmi a priateľmi vyjadrujú uznanie a osobitosť prínosu jubilujúceho univerzitného profesora PhDr. Jána Doruľu, DrSc., zakladateľa a riaditeľa pracoviska, ktoré je v slavistickom svete veľmi dobre známe.

Profesor Doruľa sa počas celej svojej vedeckej, organizátorskej a pedagogickej činnosti vytrvalo a húževnato boril a borí, prinášajúc osobné obete, s mnohými prekážkami pri realizovaní koncepcie slavistického výskumu na Slovensku. Svoju húževnatosť naplno preukazoval nielen ako riaditeľ Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra (1991–1995), ale preukazuje ju najmä ako riaditeľ terajšieho pracoviska pri jeho inštitucionálnom a personálnom budovaní (od roku 1995).

Je pre mňa osudovým šťastím, že počas tohto obdobia som ako vedecký tajomník ústavu, predseda vedeckej rady Slavistického kabinetu i tajomník Jazykového odboru Matice slovenskej (jubilant ako predseda) najlepšie mohol spoznať hĺbku jeho odvážnych koncepcií a originálnych nápadov. K jeho osobnej i vedeckej „výbave“ patri vytrvalosť, zamietenosť a keď je potrebné aj nekompromisnosť, vzdorovanie neúspechu alebo neprajnosti. Jeho povahové vlastnosti zdobi úprimná žičlivosť, dobroprajnosť a umenie vcítiť sa do osudov a trápení iných, najmä svojich najbližších spolupracovníkov a mladých adeptov slavistiky. Pre druhých vždy robí viac a varí práve preto naše pracovisko často navštevujú kolegovia nielen z domácich vedeckých ústavov, fakúlt a univerzít, ale predovšetkým naši zahraniční spolupracovníci a priatelia. Nečudo, že pod jeho vedením vznikajú interdisciplinárne tímy výskumníkov, realizujú sa mnohé medzinárodne interdisciplinárne vedecké konferencie a publikujú sa vzácné vedecké zborníky s doteraz málo prebádanou problematikou a ďalšie knižné tituly.

Slovenskí slavisti sú hrdí na dielo profesora Jána Doruľu; preto Ti milý pán profesor za všetkých spolupracovníkov, priateľov i prispievateľov v tomto zborníku do ďalších plodných rokov želáme predovšetkým pevné zdravie, húževnatosť, trpezlivosť a najmä veľa šťastia pri plnení vedeckých i vedecko-organizačných predsavzati.

PhDr. Štefan Lipták, CSc.
predseda Vedeckej rady
Slavistického kabinetu SAV